

23. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Magyar sors – magyar történelem

Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem hagyta magát legyőzni

Árpád-háziak – trónviszályok – Anjouk kora

A magyar történelem honvisszafoglalása utáni első négy évszázadát (895-1301) az *Árpád-ház* irányította. Őket követte az úgynevezett *vegyesházi királyok* kora. Az (1308-1526) közötti korszak több mint két évszázadot ölelt fel és ez alatt az időszak alatt hét király, valamint egy kormányzó vezette a nagy összeomlásig az országot. Közben azonban eltelt hét olyan év, ami tekintve a magyar trónra jelentkező hercegeket, nemzetközi trónviszálynak is tekinthető.

Mintegy ismétlésként, kihasználva az utóbbi években – alapfokon is csodálatosnak nevezhető – történelmi emlékek felújítását, ismerkedjünk meg többek között a Budai Várban felújított Szent István terem szépségeivel.

Az utolsó Árpád-házi király III. András – akinek Árpád-házi származását egyre többen kétségbe vonják – díszes ruházatban, fején a Szent Koronával jelenik meg a terem falán.

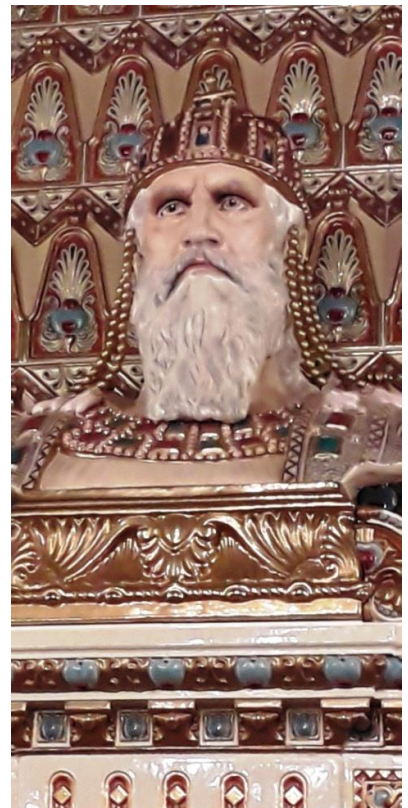

III. András, a Velencéből érkező utolsó Árpád-házi magyar király. A Szent István terem egy-egy részlete

A központban természetesen a teremnek is nevet adó, a keresztény Magyar Királyságot alapító királyunk, Szent István látható. Az 1867-ben született ötletet, hogy a Budavári Palota bővítése és belső tereinek díszes átépítése megtörténjen, szinte azonnal tettek követték. A terem pontos mását 1900-ban a párizsi világkiállításon mutatták be – óriási sikerrel –, hiszen elnyerte a *világkiállítás nagydíját*. A Budavári Palotában 1902-ben nyitották meg a termet a nagyközönség előtt.

1945-ben aztán a „szövetséges” német és az ellenséges szovjet csapatok egyesült erővel tették tönkre ezt a csodát is, mint számos más magyar épületet, értéket. Végre, a Budai Vár más – a ma élő generációk döntő többsége számára soha nem látott – épületei között a Szent István terem is megnyílt újra. Az átadásra 2021. augusztus 20-án, Szent István napján került sor.

(A rendszerváltás óta eltelt, több mint három évtized során számos régi-új történelmi, illetve nemzeti értéket feltáró munkának lehetünk tanúi. Egy jelenség azonban minden esetben megfigyelhető és példák sorával igazolható. Amikor nemzeti értékeket képviselő hatalom irányítja az ország sorsát, akkor az ezeregyszáz éves múltunk értékei napfényre kerülnek. Amikor a nemzetközi érdekeket képviselő kormány irányít, akkor ezek a nemzeti értékek eltűnnek a szemünk elől. Kun Béla és rendszere vörös rongyokkal takarta el a Hősök terét és társait. Rákosi és Kádár korában pedig „csak” hagyták tönkre menni a várakat, kastélyokat, nagy értéket képviselő épületeket, közöttük a Budai Várat.)

A terem legdíszesebb alkotása a kandalló, melyen Szent István király szoborfeje látható. Ismerős lehet a kép, hiszen annak eredetije a pécsi Zsolnay Múzeumban van kiállítva, ami Strobl Alajos munkája

A keresztény világban ismert és népszerű Szent Imre és Szent Erzsébet alakja a terem szép festményei közé tartozik. Mellettük Árpád-házi Szent Margit alakja látható. A tisztaságot, a szűziességet mind Imre, mind Margit ábrázolásában a liliom fejezi ki

II. András, kezében az Aranybullával, Európa második „alkotmányával”. Mellette két gyermeke a nyolc közül: Szent Erzsébet, a világon Szűz Mária után a második legismertebb női szent és IV. Béla a második honalapító. A három alkotás a kandalló melletti főfal jobb oldalán helyezkedik el

Szent László, Könyves Kálmán és III. Béla egész alakos képét a kandalló melletti főfal bal oldalán örökítették meg az alkotók

A magyar nép egy jelentős része a 19-21. században is ragaszkodik őseihez – akiket elsősorban az Árpádokban vél megtalálni –, s őket tekinti példaképnek, ők jelentik számára a gyökereket. Ami utánuk következett, az a mintegy nyolc évszázad, az természetes része történelmünknek, amire szintén büszkék vagyunk, de több benne a „kilengés”, mint az Árpád-korban volt. A következő fejezetekben ezekről a „kilengésekről” lesz bővebben szó.

A magyarok és a csehek közötti kapcsolat Vencel és III. András idején barátinak mondható. Vencel és III. András lánya, Erzsébet közötti eljegyzés is ezt a jó viszonyt fejezte ki. III. András halála után azonban az eddig uralkodó közép-európai – bár törekeny – egyensúly, felborult. A legjelentősebb külföldi támogatást – közötté a pápáét is – a nápolyi Anjou családból származó *Caroberto* (Károly Róbert) élvezte.

Trónviszályok kora

Az Árpád-ház kihalása után a magyar trónra elsőként a cseh Vencel tartott igényt. *Vencel (1301-1305)* magyar király mindkét szülője – az apja és az édesanyja – leányágon rokoni kapcsolatban állt az Árpád-házzal. A cseh Vencel trónigénye tehát jogos volt. Vencel apja a cseh Premysl-házból, anyja a Habsburg-házból származott. Vencel Habsburg Jutta királyné fia volt, akit a magyar szokásjog betartásával koronázták meg 1301. augusztus 27-én. A Szent Korona és a magyar főurak döntő többsége jelen volt. Ám nem az esztergomi érsek (Bicskey Gergely), hanem Fehérvárott, János kalocsai érsek helyezte Vencel fejére a koronát. A szertartás tökéletes volt, de tekintettel arra, hogy a koronázást nem az esztergomi érsek végezte, jogilag érvénytelennek számított.

Hasonlóképpen érvénytelen volt *Caroberto* megkoronázása is, akinek 1301 májusában maga az esztergomi érsek tette fejére a koronát. Hiányzott azonban a Szent Korona és a magyar főurak többsége. (Míg külföldről a nápolyi herceget támogatták többen, addig a magyar főnemesek túlnyomó többsége Vencel mellett tört lándzsát.)

A Magyar Királyság élén 1301-től két uralkodó – Vencel és *Caroberto* – gyakorolta a hatalmat, de egyiküknek sem volt korlátlan befolyása az országban. Az ellentétet, a feszültséget a magyar kiskirályok (tartományurak) kellőképpen ki is használták saját hatalmuk növelése érdekében.

A Képes krónika azt a jelenetet ábrázolja, amikor a budai polgárok kiátkozták a pápát. A magyar történelem egyik sajátos színpoltja ez a tulajdonképpen „kettős kiátkozás”. 1301 végén a pápa legátusa, Boccasini bíboros engedetlenség miatt kiátkozta Buda városát. Erre válaszként Petermann budai bíró vezetésével a város polgárai pedig kiátkozták pápát, VIII. Bonifácot

Idővel azonban Vencel nemzetközi helyzete is erősödött, igaz csak átmenetileg. A fiatalember az egyre fokozódó nyomást nem volt képes feldolgozni. Annak ellenére sem, hogy apja, II. Vencel cseh király 1304-ben nagy sereggel érkezett Magyarországra fia támogatására. Ebben a seregben már felvonult *Bajor Ottó* is, aki később magyar király lett. 1305 nyarán azonban meghalt II. Vencel király, így fia komoly támogatás nélkül maradt. Igaz, hogy 1305. augusztus 18-án a németek békét kötöttek a csehekkel, de ez a béke már a német érdekeket tükrözte. Többek között Vencelnek le kellett mondania a magyar trónról, s a koronázási jelvényeket ki kellett szolgáltatni a németeknek. A béke pontjait diktáló Habsburg Albert azonban nem magának kérte a koronát, hanem azt Carobertonak szánta, akinek anyai nagybátyja volt. Vencel 1305 októberében lemondott ugyan a magyar trónról, de a Szent Koronát nem a Habsburgok, hanem Bajor Ottó kezébe juttatta el.

1305-től I. Vencel – tizenhét évesen bekövetkezett haláláig –, 1306-ig III. Vencel néven cseh király, illetve II. Vencel néven lengyel király is volt.

A lengyel és a cseh címer Vencel király idején

*Cseh II. Vencel király mellszobra. Középen fia, Vencel magyar király címere.
Vencel magyar király ábrázolása a Thuróczi krónikában*

Vencel korábbi támogatói, elsősorban a magyar főpapok átpártoltak Caroberto mellé. Talán mert a pápa is őt támogatta, talán az újabb és nagyobb birtokadományok reményében, talán a nemzetközi erőviszonyok változása miatt. A Habsburgok veszélyeztetve látták a dinasztiájuk érvényesülését, ezért szembe szálltak a Premysl dinasztia utolsó, még élő tagjával. A mindössze 16 éves Vencel idegeit felőrölte az állandó hatalmi harc. Vencel élete utolsó hónapjaiban – mintha érezte volna végzetét –, pazarló, kicsapongó életmódot folytatott. Számolatlanul osztogatta a királyi birtokokat, címeket, nem törődve az országgal, nem törődve a dinasztia jövőjével. Elhagyta jegyesét, az utolsó Árpád-házi leszármazottat, Erzsébetet. A cseh főurak végül rávették az ifjút, hogy házasodjon meg, aki végül feleségül vette Piast Viola hercegnőt. A házasságból nem született gyermek.

II. Vencel cseh király, a magyar Vencel király apja. Az ifjú Vencel királyról készült rézkarc. Vencel nem természetes halállal végezte életét, ellenfelei Olmützben meggyilkolták

III. Vencelt cseh királyt 1306. augusztus 4-én gyilkolták meg (megalázó módon az árnyékszéken). Így a négy évszázadon át fennálló Premysl dinasztia utolsó férfitagjával kihalt a cseh királyi ág.

Bajor Ottó, családi nevén *Wittelsbach Ottó* 1305-ben lépett a magyar trónra. Alsó-Bajorország hercege IV. Béla lányának, Erzsébetnek volt a fia. Hivatalosan 51 éves korában bekövetkezett haláláig, 1312-ig viselte a magyar királyi címet. Attól azonban gyakorlatilag már 1307-ben megfosztották. Ottó 1307 tavaszán Erdélybe utazott azzal az elhatározással, hogy maga mellé állítsa a szászokat, illetve, hogy elnyerje Erdély urának, Kán Lászlónak a támogatását.

Ottó magyar király a trónviszály idején. Ottó király magyar címere. A Képes krónika miniatúrája azt a jelenetet ábrázolja, amikor Ottó megtalálja a Szent Koronát, amit az előző napon elveszejtett

Ottó bejövételéhez egy részben érdekes, részben majdnem tragikus esemény fűződik. Azt még a bajor Ottó is tudta, hogy a Szent Korona a legfontosabb záloga annak, hogy valaki magyar király lehessen. Éppen ezért a kezébe került koronának egy boros csobolyót készítetett, abban rejtette el a koronát és a koronázási jelvényeket. Az Ottó irányította menet az éjszaka leple alatt haladt célja felé, miközben a nyeregkápára erősített csobolyó kioldódott, s leesett az út porába. A pótolhatatlan ereklye elvesztésére csak másnap derült fény, ami nagy riadalmat okozott az Erdély felé haladó társaságban. Lóhalálában vágattak visszafelé az úton, s nagy szerencsájük volt, megtalálták a boros hordócskát, benne sértetlenül a koronát és a koronázási jelvényeket.

Ottónak azonban végül nem volt szerencséje, mert Kán László erdélyi vajda elfogatta, továbbá megkaparintotta tőle a koronát, illetve a koronázó jelvényeket. Néhány hónapi fogság után Ottónak vissza kellett térnie Bajorországba. Ezzel gyakorlatilag megszűnt a magyar királysága, de mint már említettük, azt 1312-ben bekövetkezett haláláig formálisan viselte.

Vencel halála és Ottó távozása után egyedül Caroberto maradt a magyar trónért folytatott harc porondján. Károly és hívei *1308. október 10-én* országgyűlést hívtak össze *Rákos mezejére*, ahol másodszor is királlyá választották Carobertot.

Rákosi országgyűlés, amelyen Károly Róbertet királlyá választották

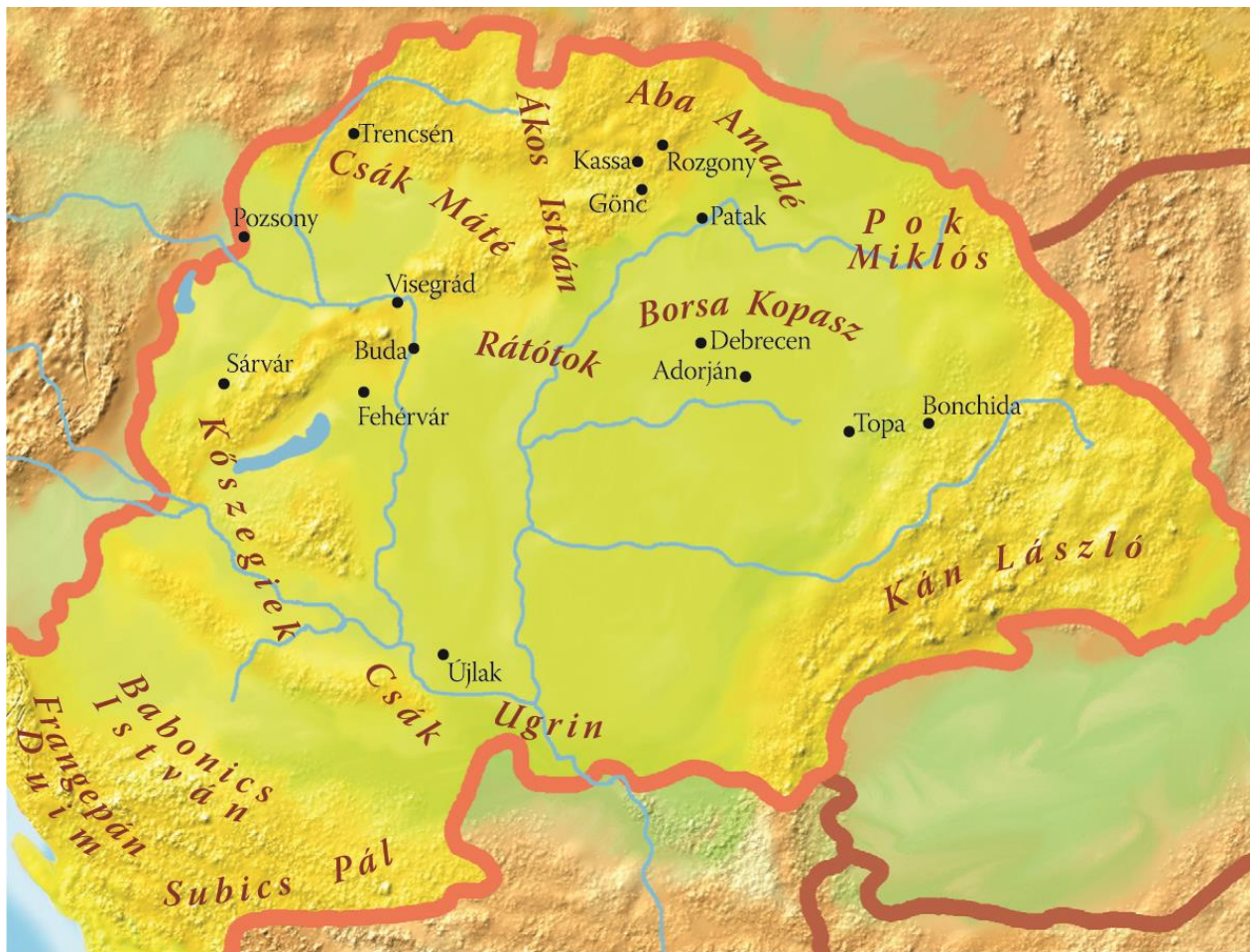
Károly Róbertet háromszor koronázták meg, amíg végre szabályosnak fogadták el a magyar szokásrend szerinti királyválasztást. Első alkalommal 1301 májusában Esztergomban koronázták meg, mint korábban már említettük. Második koronázására több időpont is felmerül. Először a már említett 1308. október 10-ei Országgyűlés, illetve Budán az 1309. június 15-ei beiktatása. Valójában a harmadik, az *1310. augusztus 27-én*, Székesfehérvárott tartott koronázó szertartás felelt meg minden részletében a magyar királyválasztó szokásrendnek.

Károly Róbert ábrázolása a Képes krónikában. Az Anjou-címer, melyen az Árpád-sávok mellett az Anjou-liliomok foglalják el a címerpajzs másik felét. I. Károly ábrázolása a Thuróczi krónikában

A 14. század elején, az Árpád-ház kihalása után a tartományurak egy része olyan hatalmas földbirtokokra tett szert, ami már vetekedett a király birtokainak nagyságával. Különösen három tartományúr volt képes arra, hogy dacolni tudott a királlyal is. Közülük is az első volt *Csák Máté* a Felvidék ura. Őt követte *Kán László*, aki Erdély, továbbá *Kőszegi Henrik*, aki az ország nyugati részei fölött gyakorolta a hatalmat.

A térképre tekintve feltűnhet az a földrajzi, történelmi párhuzam, hogy hat évszázad elteltével éppen ezek a területek kerülnek majd az utódállamok birtokába. (Természetesen a 14. századi állapotokat nem sorolhatjuk Trianon tragédiájának okai közé, azok gyökereit majd a török dúlás alatti és utáni országrombolásokban érhetjük tetten.)

A tartományurak birtokai a 14. század első éveinek Magyarországa

A három tartományúr mellett feltörekvő családok, mint például az *Abák*, *Borsa Kopasz*, *Ákos István*, *Gutkeled Joakim*, *Babonics István*, *Frangepán Duim*, *Pok Miklós* és *Subics Pál* kerülnek szembe a hatalmát megerősítő Károly Róbert királlyal, akivel egy új korszak kezdődött a magyar történelemben.

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc